

מתוך

ספר תענוגי ישראל

תש"ו מהגאון הגדול האמיתי

רבי ישראל אברהם אבא קריגער זצ"ל
 רב בקהלת קאטערווארי, ליטא, פרנקפורט - ע - דמיין ועוד ק"ק
 תלמידו של הגאונים הגדולים שרי התורה
 רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל
 ורבי מאיר שמחה זצ"ל בעל האור שמח

בענין

אם אינם הפצים כלל לעשות מחיצות

אם מחיצות ישנם ואינם הפצים לערב

אם אינם מסכימים להיתר

אם אינם דוצים להשתתף לעשות עירובי חצירות יחד

יצא לאור ע"י וועד העירוב ד'בארא פארק
 ערש"ק פרשת ויקהל תש"ס לפ"ק

ג) זכות גמור הוא ולא מהני אף אם עומד וצוח. ולכן אין שאלה בזאת דשפיר מהני אף שאינם מודים בעירוב ודינם כדין הצדוקים. וביותר איכא למימר דעושים חזקה קודם שאוסרים הני שאינם מודים בעירוב. וכן דעת השבות יעקב ח"ג סימן כ"ט ודעת גנת ורדים הספרדי בכלל ג' סימן כ"ב חלק אורח חיים.

וזה בזה נכלל ולית דין צריך עיון דאינם אוסרים בכדון דא. ומותר לטלטל אחר דין שכירות רשות משר העיר כנהוג.

ז.

לנזקפים ולמוחים זלמערערים
אם זכוי משלו מועיל? ואם כופין?

הרבה חילוקי דינים ודרכים שונים ישנם בדין

זה:

- (א) אם אינם חפצים כלל לעשות מחיצות.
(ב) אם מחיצות ישנן ואינם חפצים לערב.
(ג) אם אינם מסכימים לההיתר.
(ד) אם אינם רוצים להשתתף ולעשות עירובי חצרות יחד.
(ה) אם מזכה מפתו מועיל, כי מפת של המוחה החשש גזל, לא כן במזכה מפתו של מערב. לזה אף על כרחו אם חשוב כרצונו. ודי.

ולבאר את כל אלה נקדים בראש את דברי הג' עירובין דף פ' ע"א. ההוא טורזינא דהוה בשיבבותיה דר' יהודה בר אושעיא. אמרי ליה אוגר לן רשותך. לא אוגר להו, אתו לקמיה דרב יהודה בר אושעיא אמרו ליה מהו למיגר מדביתו? לא הוי בידיה, וכו'. אתו לקמיה דר' יהודה, אמר להו הכי אמר שמואל אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו. מיתבי, נשים שעירבו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובן ערוב ואין שיתופן שיתוף? לא קשיא. הא דאסר הא דלא אסר. (ובאסר לא בעינן דעתו, כן פירש רש"י ז"ל). הכי נמי מסתברא, דאם כן קשיא דשמואל אדשמואל, דאמר שמואל אחד מבני מבוי שרגיל

לתיאבון ובין להכעיס, כמו כן במחללי שבת, דהד דינא אית להו. וכן נראה מדברי הב"ח בסימן רס"ח בהלכות גרים. בכגון זה לא שייך לומר דדינו כגוי כאשר כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ב' מעירובין, דחזקה אית לן לא שביק אינש התירא ואכיל איסורא. וכל זמן דלא איתרעה חזקתו זאת בזה בחזקת כשר עומד, ובדאי נאות לאופן ההיתר. ומכיון דסבירא לן דזכות גמור הוא לערב בעד חבירו כדאיתא בעירובין דף פ' ופ"א ובירושלמי שם פרק ז' הלכה י' ובבא בתרא פרק א' הלכה ה' ובתוספתא בעירובין פרק ה' לזאת שפיר אפשר לזכות לו, כי בזכוי משל חבירו בפתו לכולי עלמא מהני, ואף למי שמקפיד על עירובו, כאשר יעויין נא באורח חיים סימן שס"ו, ומבואר מזה במקום אחר באורך, ומכל שכן בזכות כזה דזכות גמור הוא מהני ואינו צריך אלא ידיעה מהו מודע, יעיריש ובירושלמי שם. ומכל שכן בעיר. ולזאת, אף כשאינו לתיאבון אלא להכעיס מכיון דזכות גמור הוא מהני ולא צריכין את הסכמתו. ואדרבא מצד הדין כופין על זה כדאיתא בתוספתא בבא מציעא פרק י"א ובירושלמי דבבא בתרא ועירובין שם. ואף שנאמר כופין בבית דין כדאיתא בתוספתא בעירובין פרק ז', ולזה לא צריכין לחלק בין רוב מחללי שבת ובין מיעוט, כי בזה המיעוט צריכין ויכולין לכוף את הרוב ואומרים כהלכה, ודומה להא דאיתא בפיאה פרק ד' משנה ב' בתשעים ותשעה שאומרים לבח ואחד אומר לחלק או לאידך גיסא. ואם כן יכול לשכור רשות, ולא צריכים לדחוקא אנפשינן ולומר דשוכרין רק עבור היהודים שומרי השבתות.

ואמנם כן הוא הדבר באם שוכרין רשות משר העיר והוא נגנן להם רשות ההשתמשות בשכירות ליום השבת, ממה נפשך ובכל צד אינן יכולין לאסור; (א) אין גרועים הם מהגכרים, והם אינם אוסרים. ממילא אף הם אינם אוסרים. וזה אם נאמר שהם לא נכללו.
(ב) השכירות הזאת היא גדר כפיה שכופים אותם ולא צריכים מעתה לשכור את רשותם בפני עצמם.

(*) הערת המו"ל: האידך גיסא הזאת היא שם במשנה א' ג.

בעירובין דף פ"א בדבור המתחיל "רבי ואף על גב שהתוספות לא כתבו אלא בעירובי תחומין שאין מערבין אלא לדבר מצוה, ולא כן משמע בעירובי חצרות, אבל זה גופא מצוה היא במה שמציל את חבירו מן האיסור, וכדכתבו התוספות בעירובין דף ס"ז ע"א בדבור המתחיל "יפה להתיר סלטול מותר, דלו יהא שהתוספות חילקו דלא דמי למקח וממכר לאסר בשבת דלא הוי אלא כמתנה, אבל גם מתנה אסור בשבת, ובפירוש פסק כן הרמב"ם להלכה בהלכות מכירה, ואין להאריך פה, ועל כרחק, דכיון שאין זה אלא מדרבנן, התירו מפני הסלטול, וכדאמרין בכיצא בזה בשבת דף י"ח ע"ב, גיגית נר וקדרה וכו' דכפקר להו אפקורין, ובתוספות שם.

וביותר משום מצוה לשמוע דברי חכמים לא חשיב זה לכפיה כאשר יש לעיין בבבא בתרא דף מ"ז ודף מ"ח ובערכין דף כ"א ובתוספות שם ובפירוש המשניות שם, ובגיטין פרק ט' משנה ח' ובגמרא שם בדף פ"ח ע"ב, ואף שאם נאמר דאונס הוא שאונסין אותו על ככה, אבל אין זה דומה לתליוהו ויהיב שאין מתנתו מתנה, דהתם מכיון שאין מקבל תמורתו תחת חפץ זה, דומה לגזלה ולא הקנה, דנמצא שהיה בהחפץ הזה קנין בלי הקנאה ודבר המראה שהבעלים הוציאו מרשותן וסלקו בעלותן מהדבר הזה, לא כן הכא שאין זה אלא סילוק רשות לבד ולא הקנאה, ולא עוד, דהתם בחפץ שהיה כולו של בעלים, מה שאין כן כאן שהוא שותף, דלאסור לאחרים אין בכחו, ועוד, דהתם אם המקבל לא ישיג את המתנה הזאת אין להקונה חוב בעצמות החפץ מזה והיזק כי אם בתורת ריוח ודבר חדש, מה שאין כן הכא דנוק יש לו אם לא יבטל את רשותו זה השני, דאין אפשרות מבלי זה לסלטל, לכן מבלי ספק אף באונס תהני, דהכפיה היא שלא יזיק, ולזאת אף אחר מהני.

וצריך עיון, שכתבו התוספות דשכירו ולקטו של ישראל אינו מועיל, הלא דבר פשוט הכא שתועיל מכל הצדדין? ועל כרחין יש לחלק דחילוק יש בין סילוק רשות לגתנית כסף ולהשתתף בעשיית המחיצות ותיקוני המבואות, וכן לגתנית פת לעירובי חצרות ושיתופי מבואות, ונמצא דשלשה חילוקי דינים יש בזה:

להשתתף עם בני מצוה ולא נשתתף, בני המבוי נכנסין לתוך ביתו ונוטלין שיתופן ממנו בעל כרחו, רגיל אין שאין רגיל לא, שמע מינה, (וכן פירשו התוספות וחילקו בין אוסר זה רגיל ובין אינו רגיל זה אינו אוסר) לימא מסייע ליה, כופין אותו לעשות לחי וקורה למבוי, שאני התם דליכא מחיצות, ל"א מצד שאני, ורש"י פירש "טרוניא; נכרי", והגמרא מקשה סתמא, דמשמע דהדין שוה, ומוכרחין אנו לומר דחילוק דין הוא אם שכירו ולקטו של ישראל יכול לערב בשבילו או לא, ומדברי התוספות דף ע"ב בדבור המתחיל "יורש" נראה דמספקא להו, שכתבו "ומהא דאמר לעיל, (דף סד) אפילו שכירו ולקטו נותן את עירובו אין ראייה לכאן, דלמא הני מילי בנכרי, אבל בישראל לא", ובוה יובנו דבריהם שכתבו בדף פ' בדבור המתחיל "אתו", דאשתו אאשתו ניהא ליה לאתוירי, יען דבישראל לא מהני שכירו ולקטו אלא אשתו.

אבל מלבד דבגוף הדין אם "טרוניא" הוא נכרי או ישראל, ורש"י דל כתב "נכרי" וכן נראה מדעת התוספות דבנכרי קמיירי, יש לומר דבישראל גם כן הדין כן הוא, ושאיני בישראל דנראה לומר שאף שכירו ולקטו מהני, כי עירוב זכות גמור היא שמתירים לו לסלטל ואפילו עומד וצוח לא מהני וכאשר נראה מסתמות התוספותא דבבא מציעא פרק י"א דכופין, וכן נראה מעירובין דף פ"א ע"ב שזכין לאדם שלא בפניו ואף ידיעתו לא צריך וכדאיתא בברכות דף ס"ב ע"ב, "בר מזבין תאני תאני דאבוך זביך ויעוין שם ברש"י, ולכן שכירו ולקטו תיהני שפיר, ושאיני דין גתנית רשות היכא שאין לו שום תועלת לעצמו, מהיכא שהתועלת גם לו בעשייתו טובה עם האחרים.

ומה תאמר, דזה ניהא בסתמא, דלא שמענו ממנו שום מחאה, או תהני שפיר מצד זכיה דמוכין לו, לא כן היכא דשמענו בפירוש שאינו חפץ ומחה? זה אינו, חדא, דעומד וצוח לא מהני, שנית, הא בכאן מצוה איכא ומשום מצוה גמר ומקני, וכמו שכתבו התוספות

(*) הערת המו"ל: יעוין בהנהגות הבית, הנהגות הגר"א והנהגות מהר"ב הנשבורג על זה, ויבואר להלן מזה י.ב.

(א) ביטול רשות שהוא סילוק רשותא כדאיתא בעירובין דף ע"א לעעת בית הלל.

(ב) להשתתף בתיקוני המחיצות והמבואות והוא דאיתא בתוספתא בבא מציעא פרק י"א ובירושלמי בבא בתרא פרק א' הלכה ה' ובגמרא בעירובין שהבאנו לעיל ובירושלמי שם פרק ד' הלכה י'.

(ג) פת לעירובי הצרות ושיתופי מבואות.

וסילוק רשות מסתמא אמרינן דאף שכירו ולקיסו כהני דאין לך זכות גדול מזה ומדין כפיה שלא יזיק אפשר להוציא ממנו. לא כן בעשיית המחיצות. דצריכין לקחת כסף, או בעינן כפיה בבית דין, ובנתינת פת היכא דלא בעינן ביטולו ולא תיקונו או באם מוכה משלו בודאי מהני, לא כן כשאינו מוכה משלו וצריך נתינה או אשתו שפיר מערבת בסתמא. ולא כן כשמוחה, וכדכ' התוס' בעירובין דף פ' ע"א בדבור המתחיל "רגילי", יעוין שם. ומדמדמי להרדי דין טורוינא עם דין דאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו כדאמר ר' לקיש משמיה דגברא רבא ומנו ר' חנינא, נשמע דאם אוסר על בני המבוי לא בעינן דעת' דלאו כל כמיניה לאסור וכדמסיק הגמרא להלן שהבאנו לעיל, דמשום דין כפיה קאתינן עלה דהך דינא. ולא דוקא אשתו דהוא הדין שכירו ולקיסו וכדאיתא להדיא בירושלמי דעירובין פרק ד' הלכה ג' שהוא עובדא בחד פרטי, אתא קומי ר' שמואל ושרא. סברין מימר אפילו שמשו ולקיסר. וכיון דחד דינא הוא, הכי נמי בישראל לאו דוקא באשתו, אף באחר הדין כן. ומצינו מפורש יוצא בירושלמי סוף פרק ז' דעירובין, מעשה באשה אחת שעירבה לחמותה בלא דעתה (ובגמרא איתא בנוסחא אחריתא מעשה בכלתו של ר' אושעיא ובא מעשה לפניו ^ה חייא ואסר ובא מעשה לפני ר' ישמעאל בר' יוסי) ואתא עובדא קומי ר' ישמעאל ובקש לאסור. אמר ליה ר' חייא כל מה שאת יכול להקל בעירובין הקלי, עכ"ל. ולפי כן אף בחמותה וכלתו הדין כן. ובגמרא עירובין דף פ' ע"א איתא משום דמשל חמותה עירבה, והו מטעם דאיתא בדף מ"ט ע"א, המקפיד על עירובי וכדכתב רש"י שם (דף פ') בדבור המתחיל

צריך להודיע, וכדאמרינן בתרומה בפרק ד' דתרומות משנה. ובירושלמי שם ובגמרא בבא מציעא דף כ"ב ע"א, כלך אצל יפות בתורם שלא מדעת חבירו. והאור זרוע הביא מטעמא שמקפיד על עירובו בשם רבינו שמשון בר אברהם שאין לערב בבית בעל הבית ומדעתו בדבר שבעל הבית מקפיד עליו, יעוין בסימן קס"ח פרק ד' מעירובין, ובפרק ז' סימן קפ"ב, עיי"ש. ולא קשה מדין ביטול רשות היכא שאינו אוסר מהיכא שאוסר ואינו רוצה, דחילוק גדול יש בזה.

וצריכין אנחנו לבאר דמלישנא דהגמרא דבמחיצות יש לכפות, ויש שתי גרסאות; "דאיכא מחיצות" וזו גירסת התוספות, וגירסת רש"י "דליכא מחיצות", מן הבתים ומחצרות למבוי אין לנו תקנה, אבל בהמבוי גופא לטלטל או כופין. והו לגירסא "דליכא", ולגירסא "דאיכא" הוא החילוק כאשר כתבנו לעיל: לקח כסף ולכוף אותו שידור או שיקנה אין לנו כח לכופו אבל להתיר לטלטל זה יש לנו כח לכפותו. ולפי טעמא זה ראייה לנו שחילוק בין סילוק רשות היכא דאוסר שלא יאסר על אחרים, ובין לקנות רשות או נתינת כסף, וכדי שלא יאסר לאחרים לא די שאין בכח בידו לאסור, היכא שהרשות הוא שיך לשותפות ויש להאחרים חלק בהרשות, כופין אותו להשתתף אף בנתינת כסף, והו לדעת רבינו תם ורבינו חננאל דגרסי "דאיכא", והגירסא דגרסי "דליכא מחיצות" גם כן ראייה אלימתא איכא כאשר יובן לכל מעיין בדברינו אלה.

ולזה בין להא גירסא "דאיכא" ובין לפי גירסא "דליכא" יצאה לנו ההוכחה דהיכא שאוסר, היינו שמוחה, וכדמשמע מהגמרא וכן כתב רבינו חננאל, או בני המבוי נוטלין על כרחו, והוא מתורת דין כפיה, ואף על פי שהוא בעל כרחו מכל מקום לית לן בה, וכדכתבו התוספות בעירובין דף מ"ז ע"ב בד"ה "ואין חבין: ובעירובי חצירות אף על גב דאיכא נמי קצת חובה שמערבין בפת שלו שלא מדעתו וכו'.

(י) הערת המו"ל: האם אין כוונתו של המחבר צ"ל לתוספתא דתרומות פרק א' וירושלמי תרומות פרק א' הלכה א' ז' ג.

יעויק: שם שהם מצדנות. הוא כשמחזה ואין עצה אחרת
 אז אמרינן דכופין אותו. ושמואל קא משמע לן היכא
 שאינו מוחה.

ועתה כאשר ביארנו את דברי הגמרא. אף שיש
 לי לדבר מזה הרבה ת"ל ובא בארך מזה במקום
 אחר. (וכאן כונתי רק לקצר ולהביא במה שנוגע להלכה
 מפני הרואים שלא יאמרו שבהעלם עין היה ממני)
 יש לנו לבאר דברי הריטב"א שכתב בדין דמשנתנו
 בדף פ"א. זכין לאדם שלא בפניו ח"ל: פירוש
 שלא בפניו שלא מדעתו. ומיהו הני מילי בסתמא.
 אבל אם שמע וצווח מעיקרו לא זכה לו כדאיתא
 להדיא בפרק יש נוחלין וכוונתו להג' דבבא בתרא
 בדף קל"ז ע"ב דאין חבין לאדם שלא מדעתו. דלא
 יקשה להדברים שכתב לעיל דמערבין בעל כרחו
 ואף שלא מדעתו. כי חילוק יש בין בעל כרחו ובין שלא
 מדעתו: דבעל כרחו הוא בידיעתו. ורק איננו מסכים.
 ושלא מדעתו משמע שאינו יודע. הא אילו ידע אפשר
 שהסכים. ומכיון דבעל כרחו מהני מה יועיל עומד
 וצווח? נראה לומר דבעל כרחו גם כן מהני. והו
 באם שיודעים מעיקרא כי הוא מוחה ואין דעתו
 מסכמת. אז מערבין לו בעל כרחו כדאיתא בתוספתא
 בעירובין פרק ו' ובתוספתא בבא מציעא פרק י"א.
 דכופין אותו לעשות לחי וקורה וכדומה. אבל היכא
 שלא ידע מזה ואנו באים רק בתורת חזקה מסתמא
 ניחא ליה. אז לא מהני באם שבא אחרי כן וצווח.
 כי היה זה כגדר קנין טעות שחשבנו שקונה לו חפץ
 לקנות. ובאמת בא וצווח ואין דעתו נוחה מהקנין
 הוה. ואם כן לא קשה כלל. דזה אשר בעינן בדין
 זה שידע הוא מטעמא הדין. ושנוי וחלופי גרסאות
 יש בש"סין שונים אם גורסין "שלא בפניו" או "שלא
 מדעתו" או לא.

ואם שיש לבעל דין לחלוק דהא מהירושלמי
 בפרק ז' מעירובין הלכה ז' "מה מודיע? הלכה וכו'".
 דנראה שלא בעינן רצון ממש אלא ידיעת דעתו שידע
 מזה. וכן כתבו התוספות בקידושין דף מ"ד ע"א
 בד"ה "במאמר" דדעתו לא בעינן שיתרצה. יעוי"ש.
 וכן נראה להוכיח מגיטי נשים דגט בעל כרחו לפי
 דינא של הגמרא אפשר אבל שלא מדעתה אי אפשר
 ובעינן שתדע שגט הוא. ובשלמא על דין כפיה לא

וצריך שימחול להן פתן אם ירצו לצאת. וכו' יעוי"ש.
 הרי דבעירובי חצרות אף לקחת ממנו עירובי חצרות.
 שהוא משום קנין או משום דירה. אפשר בידן ומשום
 כפיה. ועל כרחך משום שלא יאסר עליהם. והיכא
 דאוסר לא בעינן דעת כלל. וכן דעת הריטב"א ז"ל
 לדף פ' "אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו".
 פירש "והוא הדין שמשכרת". ולא תימא שלא מדעתו
 אלא אפילו בעל כרחו. והרי דלא בעינן דעת כלל
 ואפילו עומד וצווח נראה דמהני. כן דעת הריטב"א.
 ולקמן יבואר מזה בארך ביאור דעת הריטב"א. במה
 שנראים דבריו כסתרי אהרדי.

ונשאר לנו לבאר "לישנא אחרינא" דאיתא בגמרא
 שלנו. לישנא אחרינא מצד שאני" ודעת הר"ח דלא
 לגרום כלל. ודעת הגר"א דבבית דין שאני. ונראה
 דדעתו לחלק בין כפיה בבית דין ובין כפיה סתמא.
 דכפיה בבית דין דהוא מטעם נזקי שכנים או אמרינן
 דכופין. אבל מנין לנו לעשות כפיה שלא על ידי
 בית דין? ולזה השמיעונו שמואל ור' חנינא דלכל
 אחד יש רשות. ואף שלא על ידי אשתו וכדעת
 הריטב"א. ולהתוספות מדעת אשתו. וביותר איכא
 למימר דלהוציא ממון ממנו אז אין רשות כי אם ע"י
 בית דין. אבל מדברי התוספות בדף מ"ז ע"ב בדבור
 המתחיל "ואין חבין" נראה שאף להוציא ממון ממנו
 כגון לקחת עירוב אף שקצת חוב הוא לו רשאי.
 ועל כרחך מטעם מויק. נראה לומר דביטול הוא
 מתורת דין הפקר. כי סילוק רשות הוא. ולהפקיר
 בעינן לזה בית דין שיוציאו ממנו את חלקו על ידי
 הפקר למען שלא יאסר עליהם. ובפשטות איכא למימר.
 דמהך ברייתא הוה אמינא דוקא על ידי בית דין.
 אבל שמואל ור' חנינא אשמועינן שלא על ידי בית
 דין (וצריכים לעיין בתוספתא בפרק ה' מעירובין
 דמשמע דאף בשיתופי מבואות הדין כן). ובכתב יד
 בש"ס אק"ס ליתא להני תיבות כלל. ורק לפי הגירסא
 דגורסין כן יש לעיין.

ולפי זה ראיתי כמדומה בס' בית אפרים (ובשו"ת
 ג"ב מהדורא תניינא בחלק חו"מ סימן ל"ט) שפירש
 "מצד" מלשון מצודה שעשה כמין רשת על המבוי
 הזה. וזהו כשאוסר ומוחה. ודמיא ממש להא דאיתא
 בעירובין דף ח' ע"א "מרימר פסיק לה לסורא באווליי".

אם תיקון ועצה היתר לטלטל, בודאי שתהני. זה דעת הגי' דססקינן כר' יהודה ולא בעינן דעתו ואף שותף יכול לערב כי הלכה כחכמים דפליגי על ר' מאיר דצריך דעתו, והם סוברים אף שלא מדעתו. מכל אלה מוצאין אגן פתרון לחלוקה הראשונה והשניה השלישית, לדין:

(א) כשאינם רוצים לעשות מחיצות כופין.
 (ב) אם חסר רק העירוב ואינם חפצים לערב, מערבין משלהם שלא מרצונם, ורק "דעת" הוא נפקא מינה לו לעצמו.

(ג) אם אינם מסכימים להיתר, מכיון שהראשון עשה כדיון לית לן בה, אין לנו להשגיח על השני.

ואדרבא בזה כופין מכיון שעל פי הדין הוא. והרחבת ביאור יש לנו למצוא לפתרון הדברים האלה מהירושלמי דעירובין פרק ז' הלכה י' ומבבא בתרא פרק א' הלכה ה', ר' יצחק בן חקילה בשם ר' יודן נסייא מערבין לאדם על כורחו, ותני כן כופין בני מבוי זה לזה לעשות להם לחי וקורה, והתני הרי שאמרו לו לערב והוא אינו ממאן, היה ממאן כופין אותו? אמר ר' יודן מתניתא דר' מאיר (דין וחילוק בין ממאן לשאינו ממאן, ובממאן סבירא ליה לר"ם דאין כופין) אמר ר' יוסה בי ר' בון תיפטר כדברי הכל שהיה צדוקי, (ולזה בעינן שכירות, ומכיון דשכירות רשות אין כאן וביטול לא מהני משום הכי אין כופין, אבל היכא דהוא מודה בעירוב, או הדין דכופין). והתני השוכה ולא עירב בין שוגג ובין מזיד הרי זה אוסר דברי ר' מאיר, ר' יודן אומר מזיד אוסר שוגג אינו אוסר, מזיד אוסר מערבין לו על כרחו? (הא כופין על זה, ואף שלא מדעתו מערבין?) אלא משום קנס, מעתה הוא אסור וחבירו מותר? מכיון שיכולין לערב ולא עירב קונסין אותו. (על שלא כפו אחת מאתמול), ולפי זה, במקום שאין יכולים לכופו מאתמול ואין כח בידם, וחפצו לכפותו ואך אין באפשרותם או אמרינן דלא שייך לקונסו אלא הוא אסור והם מותרים.

וממילא יודעים אגן הני תרתי: אם שהוא מודה בעירוב כופין אותו, ואם אי אפשר לכפותו בפועל וברצונם לכפותו, מכיון שעל פי הדין הוא דכופין אין קונסין להם, כי הם לא פשעו בזה.

דעת בעינן כדאיתא בירושלמי דתרומת פרק א' הלכה א' ובגיטין דף ג"ב ע"א ובקידושין דף מ"א ע"ב ובירושלמי פרק ה' בגיטין הלכה ד' "כאן להלכה כאן למעשר" או "למעשה", יעוררש. אבל את זה רואין אגן דשותף יכול לתרום וממילא יכול לערב, ורק בממחה, אם נאמר שהוא מלשון הקפדה, הוא כמקפיד על עירובו דאיתא בעירובין דף מ"ט ע"א ש"אין עירובו עירובי, וזהו בשלח, הא בשל חבירו לית לן בה. דנראה נא בשותף שתרם משלו על הכרי של שותפות דאו אמרינן בודאי דתרומת הראשון תרומה ולא תליא בדין שיפור, ואף בדין שיעור הוא משום דבתרומה בעינן שליחות והשותף כשליח מחבירו דמי, אבל בעירובי חצרות דלא צריכין שליחות אלא קנין ודירה, מערבין לו שלא מדעתו. דנראה נא בממחין ר' עקיבא מודה לרבנן דתרומת הראשון תרומה ולא תרומת השני, דהשני גם כן ממחה ומקפיד, ועל כרחך דכיון דהראשון עושה לתקן את הכרי ובלעדי זאת אי אפשר לו לתקן, לא משגחינן על מחאתו והקפדתו של השני, וזהו דשקיל וטרי הירושלמי "מה כשיעור תורה או כשיעור חבריו, וכו'". זה לתקן את הכרי, והוא הדין הכא דלתקן את הטלטול, אין מחאתו מחאה, ואם שנאמר בממחין מומחין, מכל שכן הכא דכיון דהראשון הוא מומחה לאותו דבר כמו השני, אמרינן דמעשה הראשון חל ואין אגן צריכים למעשיו של שני, כי אין מקום לחול, וכמו כן לא מהני אף שבא ואמר אינני חפץ בזה, כי זכות גמור הוא, ואף שעשה מעשה אחרי כן המוכח שאיננו נוח במעשה שעשה הראשון, לא אשגחינן בזה, ומכיון שלא דבר בסתמא והראשון ברשות עשה.

כן בעירוב נמי הדין כן, מכיון ששניהם מומחין זה כמו זה, הראשון שעשה כדיון עשה, ואם שניהם עירבו בזה אחר זה עירוב של ראשון הוא עירוב, ורק באם יש מקום למעשיו של שני לחול או חלין, ואם השני איננו חפץ, או הדין כופין, כי בעירוב לאו מדין שליחות בא וכן מדין חיובי וקנין, כי אם מצד זכיה שלפי הירושלמי בפרק ד' ממעשר שני הלכה ג' ובעירובין פרק ז' הלכה ו' אין לה שייכות לשליחות, ובכל אופן דין שליחות לא נאמר בזה, כי אין זה חיובי אלא רצוני, ואינו צריך לעשות דין, כי

תענוגי ישראל

קמז

היה לפי גירסת הירושלמי דעירובין פתרון מצאנו
 דעל פי הדין שכופין ואין קונסין, ויכול לעכב אף
 כשצוות, כי זה טעמו של ר' מאיר דסובר שאין
 מערבין לאדם שלא מדעתו, דלא בעי בר נש ייעול
 חבריא לביתיה בר מדעתיה. ור' יהודא לא ס"ל
 כן, ואנן דפסקינן כר' יהודה מצי לערב שלא
 מדעתו, דזכות גמור הוא דכל עיקר, דלית הדא,
 וכו', אלא משום זה.

ובשמע מזה דזה הוא בביתו ובחצירו, דאין זה זכות
 גמור משום, דלא בעי בר נש ייעול חבריא לביתו
 בר מדעתיה, אבל בעיר, שאין לומר הטעם הזה,
 אף לר' מאיר זכות גמור יש ומערבין לו שלא מדעתו
 ועל כרחו, ואך אם ממאן, לא מהני כאשר כתבנו
 לעיל, כיון שהוא מודה בעירוב והוא יושב בהעיר,
 ומצד הדין דכופין, ואך מכיון שאין אמצעים כאלה
 בזמן הזה לכפות אותו, דלא שייכי בני העיר למקנסיהו,
 או שפיר מותרין, ויודעים אנן שהם מותרים לכולי
 עלמא לטלטל, ואותו כופין ואף שאינם מסכימים,
 מכיון שעל פי הדין מותר, ועירוב כשר הנהו כדין
 וכדת מותרין לטלטל וברור הוא ת"ל.

ונוסחת הירושלמי דבבא בתרא פרק א' הלכה
 ה' היא בסגנון אחר: 'ר' יוחנן בשם ר' לעזר בי ר'
 שמעון, מי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערבין
 לו בעל כרחו, והא תני והוא אינו רוצה לערב, אינו
 ממאן נכנסין לביתו ומערבין לו בעל כורחו מפני
 שאין ממאן אבל אם היה ממאן לא, ותני כן, כופין
 הן בני המבוי זה את זה לעשות להן לחי וקורה
 למבוי, אמר ר' יוסי בי ר' בון לא שאינו רוצה
 לערב, אלא מנפש בישא לא בעי מערבא, זה משום
 נזקי שכנים כדעריב ותני להאי דינא בהדין שארי
 דיני דאמרינן דכופין זה את זה, וגם רש"י ז"ל כתב
 בעירובין דף פ' ע"ב בד"ה, שאני התם וכו', ומבוי
 מגולה הוא ואינו נוח לשומרו, הלכך כופין אותו,
 אבל להתיר בסלטול לעולם אימא לך דבעינן דעת'
 ע"כ.

ואף שאין הדברים האלה מוכרעים וכאשר כתבו
 התוספות שם ד"ה, שאני, וביותר יש להקשות
 מפשטות דברי התוספתא בבא מציעא פרק י"א
 דאיתא, כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה

למבוי, דדוקא לחי וקורה הוא דכופין זה את זה,
 ואף יחיד כופה לרבים, מדקתני בלשון, זה את זה,
 הא דלתות אינן כופין זה את זה ואף אם רבים הם,
 כדאיתא שם בהלכה ט' מי שיש לו פתח במבוי
 אין בני מבוי כופין אותו לעשות הימנו דלת למבוי
 שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי על פתחי, ויכול
 לטעון טענה זאת, ואם משום שמירה, מדוע לא יכפו
 אותו לעשות דלתות?

ואפילו אם נתרץ דדלתות למבוי יכולין לכופו
 במי שאינו מרוצה לעשות ומטעם שמירה, ומהתוספתא
 הזאת דאפשר לאוקמי בדלת על פתח הצירו או ביתו
 הפתוחים למבוי דמטעם שמירה אין כאן, ומטעם ראייה
 אין כאן, דבלא זה במבוי אורשי אינשי, שהרבה בני
 אדם יוצאין ונכנסין, ורק שאינן רוצים שיהיה פתחו
 פתוח תמיד, משום זה אין כופין אותו בטענה שאין
 יכול לנכנס וחבילתו על כתפו, ואין קושיא על רש"י
 ז"ל מהתוספתא הזאת, ובאמת משום שמירה איירי.
 מלבד הדבר הזה בפשטות לשון התוספתא שכתוב
 שם, הימנו דלת למבוי, דמשמע להמבוי בעצמו, יש
 לדייק דאצל בני החצר כתוב בתוספתא שם, מי שיש
 לו בית בחצר אחרת, בני חצר אחרת משעבדין אותו
 לעשות עמהן דלת נגר ומנעול וכו', והוא משום
 שמירה, ולמבוא לא הזכיר זה, דמשמע שלדלת למבוא
 בעצמו אינם יכולים לכופו, ורק לחי או קורה הוא
 דכופין משום נזק, ואף שאינו נזק בממונו בפועל, כי
 אם מניעת השתמשות, זה גם כן מצוה נקראת משום
 אל תמנע טוב מבעליו, ולזה השמיענו התוספתא בלשון
 יחיד, דאף יחיד שתובע לעשות לחי וקורה למבוי
 ורבים אינם רוצים גם כן הדין עמו.

וזוה נבין את דברי התוספתא בפרק ה' דין י'
 מעירובין, מצוה על כל אדם לבטל רשות, אם היה אדם
 גדול הרשות בידו, שכונתה להשמיענו באם שהרבים
 תובעין מיחיד, ואף שאינן תובעין ממנו, הדין המצוה
 על כל אחד לבטל רשות, והוא הדין ליחיד שתובע את
 הרבים גם כן מצוה היא לבטל, ומדויק הלשון ששנה
 על כל אדם, דהדין כן אף אם רבים המבטלים
 צריכין לבטל כדי שלא לאסור, ואם אדם גדול הוא
 שהדבר לבזיון יחשב, יען כי הוא יעמד באיסור
 סילטול ואחרים יהיו מותרין, הרשות בידו יכולים

לעבור על המדה, ולבטל להם את רשותו. זה לא יתכן. דבאוסן כזה לא השמיענו התוספתא. שאם נאמר כן הוה לה להתוספתא לשנות בלשון אחרת ובשפה אחרת, ולא הוה לה למכללינהו בהדין דין הקודם ד-מעריבין בבית ישן, אם היה שם רבו או אדם גדול וכו' הרשות בידו, דמשמע שרשות לו לעשות כרצונו. וכן בתר האי דינא דביטול תנא דינא דאנשי חצר דעושיין מצוה דרשות בידן לעשות כחפצם וכרצונם, מדוע נאמר בדין הזה דרשות בידו? ועל כרחק בחפץ להחמיר על עצמו, וזה אינו דומה להנך. ורק משום כבודו של חכם אמרינן דרבים יכולים לבטל לו. ואין זה פושע, דאיכא למימר שמעתתא משכחו ומפני זה שכח מלערב עמהם, ואינו חייב בדבר, לכן אף שהוא יחיד והם הרבים אפשר להם לבטל רשותם לו. הא מדין ביטל בעצמו לא קמיירי. ואף היחיד יכול לכוף לרבים משום דטענתו כהלכה ולזה שומעין, כדאיתא בירושלמי דפאה פרק ד' הלכה א' יעויריש, ובפרט במקום דאיכא למיחש לשמא יבוא לידי חלול שבת דאז מצוה איכא בביטולן של רבים את רשותן. ולא עוד שאף במסכתך את גפנו ע"ג תבואתו של חבירו אמרינן בירושלמי פ"ז דכלאים הלכה ד' וביבמות דף פ"ג ע"א דאוסר ופולגתא ונוק ממש ישנו בדבר.

ולפי אורחן נבאר נא מעט את דברי הירושלמי דעירובין פרק א' הלכה א' ר' יוחנן וריש לקיש הוון שריין בשקקא דר' יצחק (ומבוי עקום היה) ריש לקיש טלטל כרעתיה (נותן לחי או קורה ומותר) ר' יוחנן לא אסר ולא טלטל א"ר יוחנן הגניחו לבני מבוי שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין (וזהו משום דר' יוחנן סובר לחי וקורה מיכן וצורת הפתח מיכן ומשום חומרא הוא דלא טלטל, ואפשר שלדעת ר' יוחנן הדין כן כי עקום דינו כמפולש ולכן לא אמר מאומה וגם לא אסר.) מה טילטל? לא טילטל? וכו' אין תימר לא טילטל יואסר לבני המבוי? (דלא ביטל רשותו) ר' יוחנן ביטל רשותו. (אף על גב דלדידיה אסור ואפשר שמצד הדין, או אף אינו אלא מחומרא בעלמא, מכיון דהם יטלטלו ביטל להם את רשותו). ולפי זה נשמע מינה תרתי: א) שאף דאדם גדול פליג על הדין,

לבטל הרבים ולמסור רשותם לו. ואפילו נפרש פירוש אחר בהתוספתא ולא נגרוס תיבת, כלי' אלא, על אדם' ונאמר דהתוספתא חידשה לנו דין דהיכא דהרבים תובעין את היחיד לבטל הרשות, או הדין דיחיד צריך לבטל, כי בכל אופן הכא אסור לטלטל, ורק טובה עושה שחבריו יטלטלו, וזה נהנה וזה לא חסר הוא. אכן אם הרבים לא ביטלו, אין להם לבטל ליחיד, רק אם היה אדם גדול או הרשות בידו שלא לבטל, וחבירו יבטל לו. לא יקשה, דמכל מקום רואין אנחנו דמצוה איכא ומטעם מצוה כופין זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי, והוא משום מצוה, אל תמנע טוב מבעליו, והכפיה הכא משום זה נהנה וזה לא חסר, ובעל כורחו מעריבין לו כדי שלא יאסור לאחרים. ואמת הדבר שדעת בעינן אבל רצון לא בעינן, ומדין דעת לא דבר ולא הזכיר הירושלמי רק מרצון ומבעל כרחו משום כפיה, כי על פי דין מוטל עליו לערב משום מצוה, ודין נוקי שכנים נגע בזה.

ובדברי בהתוספתא הזאת דעירובין נראה לומר אגב אורחא לאותו ענין, אם אדם גדול הרשות בידו פירשנו שלא לבטל הרשות בידו, ואף שרבים הם שעירבו, ומשום כבוד הוא, ולכן אם רוצה לבטל מבטל להם ואינו רוצה לא נכפנו. מדוע אם אינו רוצה לבטל הרשות בידו לבלי לבטל? הלא גם עליו המצוה הוא איכא, אל תמנע טוב מבעליו, ומדוע לא נכפנו להתיר טלטול לאחרים? ואם מיירי שהיה אדם גדול, ידע את הדין ולפי דעתו על פי דין לא נתקן. למה תנא התוספתא, הרשות בידו כדתני אצל אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב, עליו לבטל רשותו, אם היה בית האבל או בית המשתה ורצו לבטל רשותו, הרשות בידו? דמשמע משום שעושים מצוה יש להם הרשות לבטל רשות החצר, הא אם הרבים אינם עושים מצוה אין להם לעבור על מדתם, מפני שהוא פשע ששכח ולא עירב עמהם, והפושע צריך לבטל, כן הוא הדין, באם היה אדם גדול ששכח ולא עירב דאמרינן, הרשות בידו, אם חפץ לעבור על המדה, ואם על פי דין הוא, או לא שייך לעבור על המדה, ואם על פי חומרא מאן דהוא, אבל מצד הדין התיקון נכון ויפה הוא, משום זה הרשות בידו

מכל מקום ביטל את רשותו לבלי לאסור עליהם. (ב) משום מצוה דאל תמנע טוב, דלדידיה אין נפקא מינה דביטל לרשות ולא ביטל, שהוא החמיר על עצמו, וכדי שלא יביא לידי איסור, ביטל להם את רשותו אף שאינו לפי כבודו דנראה כטפל להם, העביר על המדה דעשה מצוה בזה, שלא באו לידי חילול שבת.

ועיון צריך אם שייך בזה כפיה או לא באדם גדול דאמרנו לעיל בכגון דא כופין, נראה לחלק לכאורה דהיכא שהוא לא ביטל מצד הדין או לא שייך כופין אלא בראיות עד שהאחד יסכים להכירו ויודה לו, ואם כך שלא ביטל, ולא מצד הדין, או שפיר שייך דין כפיה באם אינו רוצה, ובוה אתא שפיר, אמר ר' אחא כף ר' לקיש לר' יוחנן וטלטל (ולפי פשוטן, בראיות כפאו לר' יוחנן עד שהודה לו לריש לקיש, כי אין לומר שכפאו בעל כרחו לטלטל, דיקשה בה תרתיה; חדא, דהא ר' יוחנן סובר שאסור לטלטל במבוי הזה, כי לא נתקן כתקונו, דהוא מצריך לחי וקורה מצד אחד וצורת הפתח מצד השני, ובהמבוי לא לא היה רק לחי או קורה, ואיך שייך בזה דין כפיה? והשנית, דמאי היה צריך לו לריש לקיש לכפות את ר' יוחנן לטלטל, הלא אין בזה נפקא מינא וחילוקא לאנשי המבוא בטלטלם אם ר' יוחנן יטלטל או לא יטלטל, והעיקר הוא שלא יואסר עליהם, ומכיון שביטל את רשותו להם די, ומותרין לטלטל? ועל כרחך דכפאו הוא בראיות עד שר' יוחנן זעזע לדברי ריש לקיש בזה).

ומפתגם הזה נשמע דר' אחא לא בא לחלוק על האי דקאמר סתמא הירושלמי דר' יוחנן ביטל להם רשותם, דביטול רשות אף בלי כפית דברים עשה משום מצוה שלא יאסרו בני המבוי ויבוא להוצאת שבת בחצר שאינה מעורבת, ואם הוא פליג אינו אלא דרבנן, ואם לא יבטל יעברו על דרבנן, שיטלטלו בחצר שאינה מעורבת וזה לכולי עלמא אסור, מה שאין כן אם יבטל, האיסור אינו אלא לפי דעתו וסברתו, אבל יש להם על מי שיסמוכו, דתיקון כדן וכדת למאן דסבר כן.

וכשנתתור לדין כפיה נמצא דכופין ואין חילוק בין אדם גדול ובין אינו גדול, כי הוא צריך לבטל

אף במקום שלפי דעתו אינו עשוי כתקונו דיש להם על מי שיסמוכו, ועוד שלא יבואו לידי איסור טיטול האסור לכולי עלמא, ומוטב לומר בזה הלכה כמי שהוא מיקל בעירוב, וכל זה הוא הטעם שאמרה התוספתא דמצוה לבטל, והירושלמי דבבא בתרא לא מירי מדין ביטול אלא מדין שאינו רוצה לערב שבאים בני אדם ומערבים לו בעל כרחו, והוא גם כן גדר כפיה על ביטול רשותו, ומשום נזק, ודומה לכופין בני המבוי זה את זה לעשות להם לחי וקורה למבוי, וכדאיתא בירושלמי שם, ולא מדין שמירה אתינן עלה כדעת רש"י ז"ל, אלא מדין מצוה ותיקון וכמו, כופין בני העיר זה את זה לבנות להן בית הכנסת הגשנה בתוספתא בבא מציעא פרק י"א, דכיון דהם שוחפין בעיר, יכולים לכפות זה את זה אם האחד מעכב על האחרים או אלו מעכבין על אלו, וכדעת מהר"ם מינץ שאף יחיד יכול לכפות לרבים, כי זה נוגע בדין, אין אדם חובש דבר שאינו שלו, בירושלמי כלאים פרק ב' הלכה ז' ופרק ד' הלכה ז'.

ורק צריכין אנו להבין את דברי הירושלמי שכתב, אינו רוצה לערב אינו ממאן נכנסין לביתו ומערבין לו על כרחו מפני שאין ממאן, אבל אם היה ממאן לא? ותני כן כופין, וכו'. מוכרחין אנו לומר דפירוש הירושלמי כן הוא: דיש גטילה בעל כרחו ויש כפיה בבית דין (כי כופין נראה בבית דין כדאיתא בירושלמי דיבמות פרק ט' הלכה ד', שמענו שהוא מוציא, שמענו כופין, מה בין אילו ואילו? ובתוספות ביבמות דף ס"ד ע"א דבור המתחיל "יוציא" וכתובות דף ע' ע"א דבור המתחיל "יוציא" ובירושלמי דכתובות פרק י"א הלכה ז', ואף שמצינו דכפיה אינה אלא בדברים כמו שכופין על הצדקה, יעוין בכתובות דף מ"ט ע"ב ובחולין דף ק"י ע"ב ובתוספות שם ובירושלמי בבא בתרא פרק ה' הלכה ה' ובתוספות בבא בתרא דף ה' ע"ב דבור המתחיל "אכפיה", ואיכא למימר דמפני זה כף ר' לקיש לר' יוחנן גם כן בדברים, אבל יש לחלק בזה מדין נזק, והתם בצדקה מצוה שמתן שכרה בצדה) ובעל כרחו נכנסים הם בעצמם, וכפית בין דין דוקא בית דין יש להם רשות לכפות, הא מעצמם אינם יכולים, והוה בתביעה, והוה שמחלק הירושלמי

כופין, הוא דאמרינן. היה ממאן לא? הוא כשאנו מודה בעירוב. זהו לא כאשר כתבנו לעיל שהוא נפש בישא. אלא הוא סובר איפכא מסתברא על השני (כן) אין לומר כן, דהלשון דחוק. ואף אם נישב ונוקים כן כאשר פירשנו, מכל מקום יצא לנו שפיר הדין דכופין בכל גזוני משום דמצה איכא. ואף אם יש איזה סברא להחמיר, נמי דין כפיה יש כאן, וכמו כן היכא דאיכא למימר דעושה כן מטעם להכעיס, יש לנו ראייה אלימתא מירושלמי הוה דמערבין בעל כרחו וביטול רשות אף שאין זה אלא דברים בעלמא יש לכפותו אם לא עשה מדעתו.

אולם על ביטול רשות יש לו לחזור, דכמו שביטל בדברים כן יכול לחזור כדאמרינן בעירובין דף ס"ט ע"א בצדוקי בפלוגתא דר' יהודא ור' מאיר, ויעוין בירושלמי שם פרק ו' הלכה ב' ר' מאיר אומר מבטל רשותו וחוזר בו, ורבנן אומרים מבטל רשותו ואינו חוזר בו. ואם כן, מה מועילה הכפיה במה שכופין אותו לעשות לחי וקורה, הלא צריכים לחשוש שמא יחזור בו, ויאסר עליהם? ואפשר דמטעם זה אומר הירושלמי בבבא בתרא, אבל אם היה ממאן לא, דכונת הירושלמי היא שאינו מודה בעירוב, וכיון שאינו מודה בעירוב חיישינן דיאסור, ומשום הכי מקשה הירושלמי מדין כופין.

ונראה לומר דהנה נכון הדבר דיש לחשוש בזה, וכאשר רואין אנן בירושלמי דעירובין פרק א' הלכה א' בעובדא דר' יוחנן ור' לקיש, אמר ר' מתניה ויאות, מה טעמא דר' מאיר? עשו אותו כשוגג אצל מזיד, מה טעמא דרבנן? מכיון שחשודין הן לטלטל כמודין הן, אמרינן ליה, אין כיני יעשה שונאין של ר' יוחנן כצדוקי אצל בני המבוי, ויאסר לבני המבוי? אמר ר' יוסי בי ר' בון צדוקי חשוד לטלטלן וכא מה אית לך. דר' מתניה סובר דהן אליבא דר' מאיר והן אליבא דרבנן איכא למיחש שמא יאסור עליהן, ואך רבי יוסי בי ר' בון סובר דר' יוחנן לא יעשה כן מפני שהוא חפץ בתקנתן ולא יחזור בו. ואף שהפירוש הזה סובל דוחק גדול, מכל מקום פשטות דברי הירושלמי נראה כן, וכן פ' הקרבן העדה.

איברא יש לומר פי' אחר, שר' מתניה מביא ראייה

בין מי שאינו רוצה לערב ואינו ממאן דאז נכנסים ונטלין ממנו בעל כרחו, הא ממאן אינם יכולים לעשות מעצמם בעל כרחו לכנס וליטול, אלא לזה בעינן כפיה בבית דין (ואפשר דתיבת "לא" קאי למטה על "ותני כך", אבל אם היה ממאן? לא תני כן כופין). והכי פירושא אם אינו ממאן או נטלין, אבל אם ממאן אז כפיה על ידי בית דין וזה דחוק קצת ויש ליישב) אמר ר' יוסי בי ר' בון (טעמא מדוע נחלק בין ממאן לאינו ממאן בין נכנסים מעצמם ובין כפיה בבית דין דממון) לא שאינו רוצה לערב (בוה דין נכנסין בעל כרחו, או שאינו מודה בעירוב בוה לא מהני כלל. ואפשר שכפיית בית דין מהני משום שכיון שנותן כסף לתקן את המבוי בלחי וקורה הם עושים בוה חזקה עד שיאסר עליהם על הבני המבוי) אלא מנפש בישא לא בעי מערבא. (דאינו מסכים כדי שלא יטלטלו הם בני המבוי, ומפני זה כופין, דהאי דממאן הוא משום שבכונה עושה כן ודעתו ונפשו נפש בישא, ולזה כופין).

ואין לומר מטעם הקפדה ובגדר, המקפיד על עירובו. איברא דרש"י דיל סובר כן, הוא להדיא בשולחן ערוך אורח חיים סימן שס"ה, אבל הרי"ף הרמב"ם לא הביאו להך דינא כלל, ועל כרחך מכיון דר' חנינא פליג על שמואל, הלכה כדברי המיקל בעירוב, לכן לא הביאו כדעת הר"ז בהמאור להדיא שעירובו עירוב, וספר העתים הביאו בסימן ק"ד לשנים, והירושלמי לא הביא אלא את הדין דחולק את עירובו אבל המקפיד על עירובו זה לא מביא, ואדרבא סבר בדעת ר' מאיר דמשום הכי סובר שאין מערבין לאדם אלא מדעתו, ואף דבוסת הוא לו זכין לאדם שלא בפניו, דלית הדא זכי, לא בעי בר נש ייעול חבריא בגו ביתיה בר מדעתיה? זה ענין אחר ולא בקפידה על העירוב.

ואפילו נפרש פירוש אחר בירושלמי דבבא בתרא שהבאנו ונאמר, אבל אם היה ממאן לא? ותני כן כופין? וכי (בלשון קושיא ובתמיהה, ועל זה מתרץ) אמר ר' יוסי בי ר' בון, לא שאינו רוצה לערב, אלא מנפש בישא לא בעי מערבא (דהוא סובר שהשני הוא נפש בישא ואינו רוצה להשתתף עמו ועל זה

על הטלטול, ועל זה אמר ר' יוסי בי ר' בון דלא אפשר לומר כן, וכי חס ושלום ר' יוחנן חשוד הוא לטלטל ולחזור? אלא אף בביטול בעלמא סגי. ור' יוחנן לא טלטל אלא ביטל לבד, ובוזה סגי. ואם שגם זה קשה, והפני משה פי' כן, אבל יש לדייק בלישנא דהירושלמי. ויש פי' אחר, דר' מתניה קאי על הא דר' אחא דטלטל, ועל זה מקשה היאך כף אותו ר' לקיש לטלטל מכיון דר' יוחנן לדעתו לא נתקן המבוי כתקונו, ואם כן במה שטלטל נמצא דחזור מביטולו? ועל זה אמרין (בני הישיבה) אין כיני יעשה זכר, דלפי דעתך אף לרבנן הסוברים דאינו יכול לחזור בו זה בשוגג אבל לא במוזד, ואיך שייך לומר כן על ר' יוחנן? וביותר, איך טלטל ריש לקיש? ועל כרחק, דביטל רשותו עשה כדין וזה לאו משום שרצה לחזור בו, ולזה בא ר' יוסי בי ר' בון, מכיון שכן גם ביטל רשות לבד וסגי, ועל כל פנים דואין אנן דביטול רשות סגי ורק יש לחשוד שמא יחזור בו, לכן אמר לן כופין לו לעשות לחי וקורה, דדומה להא דאיתא בירושלמי בעירובין פרק ו' הלכה ב' דר' מודה שזכו במבוי תחלה שאינו יכול לחזור בו, והרי כוכי במבוי תחלה שאינו יכול לחזור בו, וזהו כונת הרמב"ם שכתב בפרק ה' מעירובין הלכה ב' אחד מבני מבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי (ומאיזה טעם שיהיה) כופין אותו להשתתף עמה. ודין כופין לעשות לחי וקורה כתב בהלכות שכנים פרק ה' הלכה י"ב, ויעויק בשלחן ערוך חלק אורח חיים סימן שס"ז שמבואר מזה בהרבה אופנים, וכתוב להריא כפיה בבית דין, וזה כאשר הוכחנו.

ובמה דברים אמורים בעירב משל מי שאינו רוצה לערב, אבל אם עירב משל בני המבוי או משל בני החצר, או מהני בלי שום ספק, וכדיש להוכיח מקידושין דף מ"ב ע"א בחלוקת הארץ בגורל, ויעויק בגורל דף ל"ו ע"ב בתורם משלו על של חברו ובבכורות דף י"א ע"א בפודה פטר חמור של תבירו ובירושלמי בפ"א דתרומות הלכה א', ותמצא דזכות גמור מהני, ובמשלו משל עצמו אין צריך לשאל, ואף במצוה דרמיא עלה קרקפתא דגברא, ועל כרחק משום דלתקן מהני שפיר, וביותר בקידושין, דאף על

גב דהתם איכא למימר, דאיכא דניחא להו בהר וכי ואיכא דניחא להו בבקעה, כיון דזכות גמור הוא לית לן בה, הכא נמי מכיון דזכות גמור הוא לית לן בה, ובשלמא בשל שותפין לפירוש הגר"א ד"ממחין" לשון מחאה איכא למימר דכיון שיש לו חלק בגוה ולחבירו לא יזיק, או דעת ר' עקיבה דאף תרומת השני תרומה, ודעת ר' יוסי דכיון דתרם כשיעור תורה אין חבירו יכול למחות במה שעשה הראשון, כי הראשון לא תקן את הכרי אלא בחטה אחת כדינה, תרומת הראשון תרומה, ואם כן כשתרם כשיעור אין השותף השני יכול למחות, דיכול הראשון לומר דאנכי לא עשיתי מאומה ורק חפצתי לתקן את הכרי שיהיה מתוקן, ואם כן, אף בעירוב כן, אף משל שותפו ואף משל חבירו יכול ליטול בעל כרחו, דיכול לומר אני חפץ רק לתקן את הטלטול, ואף כשנאמר כשיעור חברים, יכול למחות מפני הקפדה כדרך שותפין המקפידין זה על זה, וכדאיתא בגדרים דף מ"ז, כל זה היכא דבא לקחת משל חלקו שלא מדעתו ובעל כרחו, לא כן כשאינו צריך לו כלום והוא מוכה משלו, אף על כרחו, שאינו רוצה ועומד וצוח, מהני, ואף לפירוש הפני משה משום שמקפיד הדין כן.

וכמו כן לדעת הר"ש דפירש "ממחין" — מומחין ומגוסין ויודעין את הדין, או אמרינן דר' עקיבה ידחה לרבנן, ומטעם דהיכא דהראשון עושה על פי דין, או ליכא למימר דהשותף השני ימחה, ואף שזה לא אמור אלא בסתמא, הא עומד וצוח לא תהני, התם מכיון דאית להשני חלק כמו לראשון יכול השני לומר אני חפץ להפריש על חלקי לעצמי ואיני חפץ בשליחותך, כי דין תרומה דין שליחות בעינן, לא כן בעירוב דאינו אלא תיקון ואינו דין שליחות אלא זכות חזין לאדם שלא בפניו וכדאיתא בכתובות דף י"א ע"א בגר קטן שמתבילין אותו על דעת בית דין, ואם אינו ממחין — היינו שהראשון אינו יודע את הדין כמו השני והשני כמו הראשון, אזי בתרומה איכא למימר דתרומת שניהם תרומה, אלא בעירוב נמצא דזה יאסור על זה וזה יאסור ע"י, והתם אמרינן דתרומת שניהם תרומה מכיון שהם שותפים ויש לכל אחד ואחד חלק בה, אבל אם מוכה משל בני המבוי ואף שלא יאסור לתקן, והוא

המתחיל "מודים", וכן דעת הרא"ש. וכן דעת האור זרוע סימן קע"ב דאדעתא דהכי לא השאיל להם. וכן מצינו שכתב בסימן קס"ח בעירובין בפרק הדר דלהקל אמרינן כבעלים הם ולא להחמיר גבי חמשה שכירי וחמשה לקוטים. ואף אם נאמר שאלה ליומא כמכר הוא. דנמצא שיש להם קנין פירות. וכן דעת הריטב"א בקידושין לדף מ"ז בשואל קרדום. וכן לדעת האור זרוע בעבודה זרה סימן קל"א דסובר דשאלה לא קניא פשיטא דמותר, ואף להני הסוברים דשאלה קנין גמור הוא ליומא ממכר הוא. מכל מקום איכא למימר אדעתא דהכי לאסור עליו לא השאיל לו.

ולזאת, מכל הצדדים אין בזה שום חשש, ומותר. ויעיין בשו"ע אורח חיים סימן שס"ז וסימן שפ"ב ובמגן אברהם בטרו"ז ותוספת שבת ותמצא כי כנים וצודקים הדברים האלה שכתבנו ת"ל ומותר לטלטל. וקל מבלי פקפוק בדבר להבין היכא שאין שום כפיה, כי אם מערבין עליו ומשלו דחלוק הוא. ואף שיש להקשות היאך הוא אפשר משלו לזכות על של חברו, כאשר נעין בתוספתא מעשר שני פרק ד' ובירושלמי דדמאי פ"ז הלכה א', נמצא בדיעבד מותר, ומשם נלמוד דמכל שכן הכא, ובכגון דא דמכל פינות מותר.

ואחרי הדברים האמורים האלה, הן מצד דין; (א) עיירות בומן הזה שאין להן ס' רבוא בוקעין בכל יום שדין העיירות כחצרות שאינן מערובות. והן מדין (ב) נהר חשוב למחיצה. והן מדין (ג) שהטליפון והאלקטריק והטלגרף נחשבים לצורת הפתח שפיר. והן מדין (ה) זרעים הנזרעים וכן בעיר ובתוך צורת הפתח ומיעוט הוא כנגד העיר. והן מדין (ו) מחללי שבתות ואינן מודין בעירוב. והן מדין (ז) מהנוקפין והמעוררין, יצאו לנו לאור דינים רבים הנוגעים לתקוני עירובין בזמן הזה, ואביא מכל אלה בעזר הצור בקצור נמרץ למען אשר ידע כי כל דיני עירוב הם "נתיבותיה שלום" והוא הכלי המחזיק ברכה ושלום על ישראל.

(א) כשאין ששים רבוא, לא נדון לרשות הרבים ודינה ככרמלית.

(ב) אינו להמבואות מפולשין דין כרמלית עליהן.

גם כן יהיה מותר, מבלי ספק דמהני, כי נדמה לנדרים דף ל"ה, ולירושלמי תרומות פ"א ה"א.

ובנידון דידן בזמן הזה כשכל בני העיר חפצים ומסכימים וישנם אנשים שאינם חפצים ואינם מסכימים לא צרכינן לזה, מכיון דצריך שכירות רשות משר העיר, דאיכא למימר דשוכרים את כל העיר על דעת מי שחפץ לטלטל, דזה דבר חדש ומעשה חדש, דנמצא שהאנשים האלה יושבים בעיר של אלה אשר שכרו ואינם יכולים לאסור. ואין לזה שייכות לדין המבואר בסימן ש"פ בישראל שאינו רוצה לבטל אם מועיל השכירות, וזהו דעת הרמב"ם ורש"י והמרדכי, דהתם טעמא אחרינא הוא כדי שלא יתרגל להשכיר וחז"ל תקנה עשו מכיון שלו נחוץ העירוב כמו להם, לזאת ביטל ולא שכירות; או מטעם שלא יבוא להשכיר בפחות משהו פרוטה, וזה דעת הירושלמי בפרק ו' דעירובין הלכה ג', הלכה ישראל מבטל והעכו"ם משכיר, יעוררש, ובשירי קרבן וקרבן העדה שם, דזה לא שייך למימר כאן. ואדרבא, דאם נאמר דשכירות לא תהני, נמצא שכל אחד ואחד אם שונא לחבירו יאסר על חבירו, ועוד, דשכירות המבואר בסימן ש"פ הוא ממנו בעצמו, והכא לא צרכינן לדידיה, ואדרבא יצא לנו מזה ממה נפשך:

(א) כופין.

(ב) מערבין בעל כרחו בזכות גמור ומדעתו.

(ג) אף במקום שיש לו לתרץ דבריו מטעם חומרא.

(ד) מכל שכן מפני נפש בישא.

(ה) משלו • בני העיר.

(ו) אף לר' מאיר דסובר אין מערבין אלא מדעתו, הא בביתו • ופה אין דנין על העיר.

(ז) ששוכרין רק להתיר את הטלטול, — היינו

להאנשים החפצים לטלטל, להם שייך קנין שכירות העיר לכל יום השבת, האנשים האחרים אין להם חלק, ורק יושבים בתורת שאלה, ושאלו להם או נתנו להם בתורת תנאי שלא יהיה נזק להשוכרים וכדכתבו התוספות בעירובין דף ע"ב ע"א בדבור

(*) הערת המו"ל: גיל שבשני המקומות האלה חסרות מלים אחדות. י.ג.

- (ג) נהר חשוב כמחיצה ולא חיישינן ליבשות הנהר.
- (ד) נהר החולק את המבוי או את העיר, שפת הנהר נחשבת למחיצה לשני העברים.
- (ה) צורת הפתח מהני אף למים.
- (ו) צורת הפתח אם אינה למעלה על גבי הקנים ממש והיתדות קבועין בהמוזות מלמעלה נחשבת לצורת הפתח.
- (ז) שפות הנהר נחשבות למחיצה אף שהן רחוקות מן העיר יותר מעיבורה, ועד תחום העיר.
- (ח) מחיצות הנראות אין צריכין לחוש לבקיעת רבים.
- (ט) נהר שנקרש בחרף, אף שעוברים על גבי הגלד, לא בטל שם מחיצה ממנו.
- (י) חוטי הטלגרף עם העמודים וכן הטלפון והאלקטריק נחשבים לצורת הפתח ולמחיצה כדין צורת הפתח.
- (יא) בצורת הפתח לא אמרינן שהאוויר מן הצדדים יבטל לצורת הפתח.
- (יב) קרפפות הנורעים והם בתוך צורת הפתח אם הם מיעוט כנגד העיר לא מבטלי למחיצות, ומותר.
- (יג) היכא שנזרע לנויה של חצר, מותר לטלטל ואינו אוסר.
- (יד) דשאים שעלו מאליהם אינם בכלל קרפף שנזרע, ואינם אוסרים.
- (טו) ערוגות אינן מצטרפות לשיעור יתר מבית סאתים או רוב כנגד העיר.
- (טז) זרעים שבין האילנות אינם אוסרים אם עשויים כערוגות.
- (יז) שכירות רשות מועיל אף אם יש מחללי שבתות אשר אינם מודים בעירוב.
- (יח) למחללי שבתות לתיאבון מזכים להם חכות גמור הוא, ואף שלא מדעתם.
- (יט) כופין לערב ולעשות תיקון למבוי ולהעיר, מצוה על מי שלא עירב לבטל רשותו.
- (כא) משל בני המבוי או מבני החצר או מבני העיר מזכין ואינו צריך שאלת פיו.
- (כב) אף מי שמחמיר על עצמו שאינו נאות ואין דעתו נוחה מעירוב ותיקון של חבירו צריך לבטל את רשותו.
- (כג) אם אינו רוצה לערב ביחד מחמת שנאה כגון זה כופין, דזה לא נחסר זה הנהגה.
- (כד) אף להמיעוט שטוענים כהלכה להם שומעים.
- (כה) במקום ששוכרים את הרשות שוכרים על דעת החפצים לטלטל.
- (כו) והנשארים שאינם חפצים לטלטל אינם אוסרים, שעל דעת כן שכרו אלה המתקנים שלא יאסרו כבשאלה.
- (כז) מומחה כשעושה כדין תורה אין השני יכול למחות, ועירוב של שותף מועיל משלו.
- (כח) ואם השניים הנשארים עושים עירוב אינו חל ואינו מועיל.
- (כט) והשכירות ששוכרין השניים אינה מועילה כי מושכרת היא מכבר.
- (ל) יכולין ללכת שם לקחת את הערוב ואין בזה חשש נדר וגדר.
- (לא) מי שרוצה להחמיר על עצמו ולתת קנים דוקרנים לעמודי הטלגרף והטלפון יוצא לכל הדעות, וערוב כשר הוא.
- (לב) צריכים לסמוך על הפסים כי עיירות שלנו דין חצר להן ויש להן היתר בפס משני הצדדים, ונפקא מינה לנפסק החוט דיש לסמוך בדיעבד על זה, ולכן צריך להתנות.
- ה.
- אם דין "החולק את עירובו" נוגע לענינו
- ושרצונו לבאר את הדין אם אלה שלא עירבו יעשו עירוב דנמצא זה כחולק את עירובו, שאין עירובו עירוב, ולזה נמצא שאף יבטלו את ההיתר הזה שיש להם מכבר.
- נראה דאין זה שייכות לדין "החולק את עירובו בעירובין דף מיט ע"א ובירושלמי שם פרק ו' הלכה ז' ובשלחן ערוך סימן שס"ו באורח חיים, כי התם

אין מערבין לחצאין, אבל אם אין מתוקנת במחיצות או מערבין לחצאין, ואם כן, בזה דכל העיר מתוקנת במחיצות אין מערבין לחצאין, ואין זה דומה, דעירוב לחצאין הוא כשאלו מערבין לעצמן ואלו מערבין לעצמן וכל אחד אינו מערב אלא החצי, או אומרים עליהם דהרי הם כשתי חצרות שלא עירבו בהדי הדדי ופתוחות זו לזו, לא כן כשחלק מיושבי העיר ערבו את כולה ושכרו את רשות כל העיר, איך אפשר להם לשכר זה אחר זה? הלא שכירותן אינה חלה, כי מושכרת היא מכבר, ומה תאמר, יחוד בו? בגזל קאי, וכדאיתא בירושלמי בעירובין פרק ה' הלכה ג' 'מעשה אפילו משכיר חזר הוא בו, מיכן הילך בגזל הוא משתמש', ופשוט לישנא הכא דשכירות אין העכרים יכול לחזור בו, ובהגהות אשרי מסתפק בזה, ואם שהראש והמרדכי סוברים דיכול לחזור, וברמ"א בחושן משפט סימן קצ"ד ס"א ובסמ"ע וב"ט יש מחלוקת אם כסף לחד מהני בשכירות עכרים, ומכאן מוכח דמהני, אבל אפשר דיחזור בו, נראה דשאני קנין לזמן מקנין שאינו לזמן, ומכיון ששכר להתיר מקודם, אין שכירות השניים חלה ממה נפשך, הראשונים שייכא, ואף אם נאמר דמהני ונמצא שזה עירוב חדש, יש לזה עצה הנוכרת בשאלות למהר"ח אר"ז סימן פ"א וסימן פ"ב ובמחצית השקל סימן שצ"ב ס"ק ח' דמהני צורת הפתח לזה כשאין רשות הרבים בתוכו, אבל לא צריכין לזה כי טעמא הדין שריר וקיים, דכיון ששכרו לזמן, בגזל הוא משתמש, והעיר שלהם להני ששכרו מקודם, ואין אידך יכולים לשכר מעתה, כי דבר המושכר שכרו, ומצאתי ראיתי שכן כתב הגר"א בסימן שפ"ז, וכן יעוין בט"ז ובמגן אברהם סימן שפ"ב, וברמ"א שם, וכן נראה לפטוק כן, ויעוין בתוספת שם ותמצאו כי כנים וצודקים הדברים האלה.

ואחרי כל הדברים האלה האמורים פה, אף שנחוצ לזה אריכות רב, וסמכתי על חכמת המעיין וקצרתיו, ורק העתקתי מאת אשר קנו מקומן במקומות אחרים, וגם הוספתי חודשתי ת"ל במה שנוגע לענין הזה ולמען אשר ילמדו רבים מהם בקל לאיש נבון וישר תולך להבין כי אין שום חשש ופקפק כלל, ותיקון העיר לטלטל לבית יעקב שלום.

בעירוב גוסס האף בזה איכא תשובה ארוכה במהר"ם שיק בשאלות הששובות לאורח חיים סימן קמ"ז בשם רבינו יהונתן דהחולק הוא גם כן מטעם קפידא שלא יתערב זה בזה, מה שאין כן בכאן, וחולק על החכם צבי בסימן קי"ב שדעתו דאין לתת ב' עירובין בבתי כנסיות שונים, יעו"ש.

ואנכי לדידי דעתי דמבואר כן בירושלמי שם, אם מבלי מקום הרי זה מותר, אם בשביל לחלוק את עירובן אסור יעו"ש, כי אין להם לומר שהם אינם יכולים לאוכלו משום דמונה במקום שאין לכולין ללכת שם או משום נדר או משום שאינן שומרין כראוי, זה החשש שאינן שומרין כראוי איכא למימר כל ישראל בחזקת כשרות הם, ומטעמא זה אמרינן בחולין דף מ' ודף מ"א אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ורק 'לצעוריה קא מיכוין', וכן פסק הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק ח' הלכה א', ויעוין שם בכסף משנה מה שביאר בזה דחזקת כשרות יש לו, ומשום הכי אמרינן דעבודה זרה של ישראל אינה אסורה עד שתעבד, ויעוין בעבודה זרה דף ג"ב ובירושלמי שם פרק ד' הלכה ד' וכמה דוכתי כיוצא בזה, ואף עד אחד אינו נאמן לפוסלו כדאיתא בירושלמי דמאי פרק ד' ובריטב"א בעבודה זרה פרק ד' מה שכתב בזה, ויש להאריך בזה הרבה, ומתורת נדר וגדר, חדא דאפשר שיבוא בזמן אחר, ואף שנעזל יכולין לקחת המפתח, ועוד מדוע גרע מיין לגויר? ואף בנדר מן הככר איתא בעירובין דף ל' ע"א ובירושלמי שם פרק ג' הלכה א' דמערבין לו בו וכדמפרש טעמא 'שכן ראוי לאוכלו', והוא הדין הכא.

אלא כאן בנידון זה דין אחר להם, כי יש דין בג' בני העיר שמערבין אלו לעצמן ואלו לעצמן, יעוין בעירובין דף נ"ט ע"א וע"ב דיש חילוק בין ארכה לרחבה, הא לאו הכי אין מערבין לחצאין, ואיתא בירושלמי דעירובין פרק ה' הלכה ה' דאיתא אף בעיר של רבים כן, ויעוין בריטב"א פרק ה' דעירובין לדף נ"ט, וכן כתב האר"ז חילוק בין ארכה לרחבה, וכן דעת התשב"ץ חלק ב' סימן ל"ה שפירש את דברי הירושלמי דמקשה מר' יהודא אדר' יהודא, ועל כרחך יש לומר דאם כשכל העיר מתוקנת במחיצות, אז

התוקנת במחיצות...
כל העיר מתוקנת...
במחיצות אין מערבין לחצאין...
ואין זה דומה...
דעירוב לחצאין הוא כשאלו מערבין לעצמן...
ואלו מערבין לעצמן...
וכל אחד אינו מערב אלא החצי...
או אומרים עליהם...
דהרי הם כשתי חצרות שלא עירבו בהדי הדדי...
ופתוחות זו לזו...
לא כן כשחלק מיושבי העיר ערבו את כולה...
ושכרו את רשות כל העיר...
איך אפשר להם לשכר זה אחר זה...
הלא שכירותן אינה חלה...
כי מושכרת היא מכבר...
ומה תאמר...
יחוד בו? בגזל קאי...
וכדאיתא בירושלמי בעירובין פרק ה' הלכה ג' 'מעשה אפילו משכיר חזר הוא בו...
מיכן הילך בגזל הוא משתמש'...
ופשוט לישנא הכא דשכירות אין העכרים יכול לחזור בו...
ובהגהות אשרי מסתפק בזה...
ואם שהראש והמרדכי סוברים דיכול לחזור...
וברמ"א בחושן משפט סימן קצ"ד ס"א...
ובסמ"ע וב"ט יש מחלוקת אם כסף לחד מהני בשכירות עכרים...
ומכאן מוכח דמהני...
אבל אפשר דיחזור בו...
נראה דשאני קנין לזמן מקנין שאינו לזמן...
ומכיון ששכר להתיר מקודם...
אין שכירות השניים חלה ממה נפשך...
הראשונים שייכא...
ואף אם נאמר דמהני ונמצא שזה עירוב חדש...
יש לזה עצה הנוכרת בשאלות למהר"ח אר"ז סימן פ"א וסימן פ"ב...
ובמחצית השקל סימן שצ"ב ס"ק ח' דמהני צורת הפתח לזה כשאין רשות הרבים בתוכו...
אבל לא צריכין לזה כי טעמא הדין שריר וקיים...
דכיון ששכרו לזמן...
בגזל הוא משתמש...
והעיר שלהם להני ששכרו מקודם...
ואין אידך יכולים לשכר מעתה...
כי דבר המושכר שכרו...
ומצאתי ראיתי שכן כתב הגר"א בסימן שפ"ז...
וכן יעוין בט"ז ובמגן אברהם סימן שפ"ב...
וברמ"א שם...
וכן נראה לפטוק כן...
ויעוין בתוספת שם ותמצאו כי כנים וצודקים הדברים האלה.

- א) עיירות שלנו מכל הצדדין חצרות הן להקל.
- ב) גהר ושפותיו מחיצות כשרות, ומחבר את העיר, וצורת הפתח עליו מועילה.
- ג) תלי מסילת הברזל מחיצות הן.
- ד) הטלגרף הטלפון האלקטריק נחשבים לצורת הפתח להחיר.
- ה) בתוך המחיצות הקרפיות הנזרעים אינם מבטלים המחיצות.
- ו) מחללי שבת ואין מודין בעירוב אינן אוסרים.
- ז) המחיים והנוקפים המערערים אינם אוסרים.
- ח) אף אם יערב מחדש, לאסור אינו מועיל, ובהתירם עומדים כבראשונה.

הדברים האלה יש בהם כדי ספוקם להתיר את טלטול העיר ואין צורך לאריכות. וכל אחד ישפט בשכלו ויבין לאשורו כי לגבב חומרות, מלבד אשר אינן בנותן טעם בדין עירוב להתיר את העיר, ולפי משפט הראשון בהקדמה הראשונה בדין עיירות שלנו בזמן הזה, כפי הצדק והיושר יקבל את האמת שאין מקום לחומרות כאלה בנידון זה בתיקון עיר שלא יביאו לידי חילול שבת, ומצוה רבתא היא, ובעירובין הלכה כדברי המקיל, ובשום עין פקוחה בעיון בתוך הדברים הנאמרים בכיאור הדברים האלה לא יערערו, כי בנויים הם על הצדק ועל האמת והשלום.

סימן מג

מי שעירב שהביא מחוץ לתחום למי שלא עירב

שאלה: בן כפר הדר כשני תחומי שבת מהעיר שהביא שמן ובשר לקרובו שבעיר שלא עירב, אם מותרים לו בו ביום?

תשובה: הנה מצינו בנכרי שהביא מחוץ לתחום לצורך ישראל שאסור למי שהובא בשבילו, ודעת רש"י דל היא משום תחומין, ועיון

בביצה דף כ"ה ע"א, ועל כרחק הטעם הוא דלישראל תחומין אסור. ואף דחפצי נכרי הוין כחפצי הפקר בעירובין דף מ"ז ע"ב ורק משום גזירה הוא דאסור, ועל כרחק משום דכיון שהנכרי עושה בשביל ישראל אסור, דדומה כאילו עשה הוא: וכן יש ללמוד משבת דף קכ"ב ע"א בעכ"ם שהדליק נר ובירושלמי שם אף לצורכו ולצורך ישראל יש לדון, ועיון שם בפרק ט"ז הלכה ט', ומטעמא דחוששין אנן שמא יאמר לו להביא ולעשות לו, או דדמי כאילו עושה הישראל.

ואף דדומה כאילו עושה הישראל קשה לאמר כן, דהא העיקר הוא שלא יעשה הוא, וכיון שגופו נה, מה בכך? הא הוא אינו עושה מאומה, ואיך נחשב מעשה השליח למעשה המשלח? ועוד, אינו פועל של ישראל, דלא שייך לאמר בזה יד פועל כיד בעל הבית כדאמרינן בעכ"ם לישראל כדאיתא בירושלמי פ"א פרק ב' הלכה ח"י, ועוד, התורה עשתה את תכלית הפעולה בשליח כמו במשלח, אבל בגוף הפעולה לא, והא דאסור בשבת דף קכ"ב בהדליק לו את הנר, איכא למימר דעצם מלאכה של ישראל הנצרכת לו אסרה תורה, ולכן אף שעכ"ם עשאה, גם כן יש איסור בדבר, או דאיכא טעמא אחרינא; שמא יאמר לו פעם אחרת ויצונו לעשות לו, אבל אי משום טעמא הדין, איך אמרינן בירושלמי דביצה פרק ה' הלכה ח' כהדא גמלייל זוגא אוקרית חד סרקי כמהין, אתא שאל לר' מנא, אמר ליה, קבלין בגו מיגירין דידך ואוכלין בד' אמות? ואיכא למימר דמיירי כשהעכ"ם הביא לצורך עצמו ופגע בגמלייל זוגא ואוקרית, דאין בזה מעשה לצורך ישראל, ועוד, במתנה שאני וליכא חששא דשמא יאמר לו להביא, ועוד, דבאן אין עושה שום מעשה במלאכה, רק במה שהביא מחוץ לתחום, בזה ליכא איסורא, אשר לפי זה מותר, רק שהביא לצורכו, וחלוק בסעמים האלה; במלאכה אסור משום שנעשתה מכל מקום המלאכה, בהביא בשבילו אסור, ולא כן בהובא

י) הערת המ"ל: בירושלמי הפתוח לפני (הארבע תרפ"ב) אין הלכה ח' בפרק ב' דפ"א, כדעתנו של המתברר דל היא להלכה האחרונה בפרק ב', ע"ש. י. ב.